

**IJTIMOIIY PEDAGOGIKANING O'ZBEKISTONDA VA CHET
ELDA RUVOJLANISH TARIXI.**

Shaxrisabz davlat pedagogika instituti

pedagogika fakulteti pedagogika yo'nalishi 1.24 guruh talabasi

Uqituvchi: Muhammadiyeva Sevara Bahodir qizi

Talaba: Eshqobilova Parizoda Alisherovna

Talaba: Isoqova Vazira Kamoliddinovnalarning

ijtimoiy pedagogika fanidan tayyorlagan ishi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ijtimoiy pedagogikaning fan sifatida shakllanishi, uning nazariy asoslari va tarixiy rivojlanish bosqichlari O'zbekiston hamda xorijiy davlatlar tajribasi asosida kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotda ijtimoiy pedagogikaning paydo bo'lishi insonparvarlik g'oyalari, jamiyatning ijtimoiy ehtiyojlari hamda tarbiya tizimining evolyutsiyasi bilan chambarchas bog'liqligi yoritiladi.

Maqolada Yevropa mamlakatlarida, xususan Germaniya va Rossiyada ijtimoiy pedagogika fanining shakllanishi, uning asoschilari tomonidan ilgari surilgan konsepsiyalar, shuningdek, ijtimoiy tarbiya va ijtimoiylashuv jarayonlarining ilmiy talqinlari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, mustaqillikdan keyingi davrda O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishiga ta'sir etgan omillar, davlat siyosati, ta'lim tizimidagi islohotlar hamda milliy qadriyatlar asosida olib borilgan ilmiy-amaliy ishlar tahlil etiladi.

Tadqiqot davomida ijtimoiy pedagogikaning asosiy kategoriyalari – ijtimoiylashuv, ijtimoiy tarbiya, ijtimoiy muhit, ijtimoiy himoya va pedagogik

qo'llab-quvvatlash tushunchalari keng yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy globallashtirish sharoitida ijtimoiy pedagogikaning dolzarb muammolari, uning jamiyat barqarorligini ta'minlashdagi o'rni va istiqbollari ilmiy asosda baholanadi.

Mazkur maqola ijtimoiy pedagogika fanining tarixiy rivojlanish tendensiyalarini chuqur anglash, milliy va xalqaro tajribani solishtirish hamda ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

KALIT SO'ZLAR

ijtimoiy pedagogika, ijtimoiylashuv, ijtimoiy tarbiya, pedagogik faoliyat, ijtimoiy muhit, ijtimoiy himoya, tarbiya tizimi, ta'lim islohotlari, O'zbekiston tajribasi, xorijiy tajriba, globallashtirish, pedagogik nazariya, ijtimoiy institutlar, yoshlar tarbiyasi, jamiyat rivoji, innovatsion yondashuvlar, ijtimoiy muammolar, pedagogik qo'llab-quvvatlash.

KIRISH

Bugungi globallashtirish jarayonida jamiyat hayotining barcha sohalarida chuqur o'zgarishlar yuz bermoqda. Ayniqsa, inson omiliga bo'lgan e'tiborning ortib borishi, yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash zarurati ijtimoiy pedagogika fanining dolzarbligini yanada oshirmoqda. Ijtimoiy pedagogika jamiyat va shaxs o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni o'rganadigan, insonning ijtimoiylashuvi, ijtimoiy muhitga moslashuvi hamda ijtimoiy muammolarni pedagogik yondashuv orqali hal etishga qaratilgan muhim ilmiy-amaliy soha hisoblanadi.

Mazkur fan o'zining shakllanish va rivojlanish jarayonida turli tarixiy bosqichlarni bosib o'tgan. Xususan, Yevropa mamlakatlarida ijtimoiy

pedagogika XIX asr oxiri – XX asr boshlarida mustaqil ilmiy yo‘nalish sifatida shakllangan bo‘lsa, uning ildizlari ancha qadimgi davrlarga borib taqaladi. Bu jarayonda insonparvarlik g‘oyalari, jamiyatning ijtimoiy tuzilishi va tarbiya tizimining rivojlanishi muhim rol o‘ynagan.

O‘zbekistonda esa ijtimoiy pedagogika fanining rivojlanishi milliy qadriyatlar, urf-odatlar va an‘analar bilan uzviy bog‘liq holda kechgan. Ayniqsa, mustaqillikdan so‘ng ta‘lim tizimida amalga oshirilgan islohotlar, yoshlar siyosatining ustuvor yo‘nalish sifatida belgilanishi hamda ijtimoiy himoya tizimining takomillashuvi ushbu fanning rivojiga keng imkoniyatlar yaratdi. Natijada ijtimoiy pedagogika nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb eta boshladi.

Hozirgi kunda ijtimoiy pedagogika fani jamiyatdagi turli ijtimoiy muammolarni – yetim bolalar tarbiyasi, oilaviy muammolar, yoshlar o‘rtasidagi deviant xulq-atvor, ijtimoiy tengsizlik kabi masalalarni hal etishda muhim vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu bois ushbu fanning tarixiy rivojlanish jarayonini o‘rganish, uning milliy va xorijiy tajribalarini tahlil qilish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyatga ega.

Mazkur maqolaning maqsadi ijtimoiy pedagogikaning O‘zbekistonda va chet elda shakllanishi hamda rivojlanish bosqichlarini tahlil qilish, uning nazariy asoslari va zamonaviy ahamiyatini yoritishdan iborat. Shuningdek, maqolada ushbu fan rivojiga ta‘sir etgan asosiy omillar, ilg‘or tajribalar va istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlari ham ko‘rib chiqiladi.

ASOSIY QISM

1. Ijtimoiy pedagogikaning nazariy asoslari va shakllanish omillari

Ijtimoiy pedagogika — bu shaxsning jamiyatga moslashuvi, ijtimoiylashuvi va ijtimoiy muhit bilan o‘zaro aloqalarini o‘rganadigan fan bo‘lib, u pedagogika, sotsiologiya, psixologiya va falsafa kabi fanlar bilan

uzviy bog'liq holda rivojlanadi. Ushbu fan insonning ijtimoiy rivojlanish jarayonini, uning ijtimoiy muhit ta'sirida shakllanishini hamda ijtimoiy muammolarni hal etishning pedagogik usullarini o'rganadi.

Ijtimoiy pedagogikaning shakllanishiga bir qator omillar ta'sir ko'rsatgan. Avvalo, jamiyat taraqqiyoti, ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi, urbanizatsiya jarayonlari va ijtimoiy muammolarning ko'payishi ushbu fan zaruratini yuzaga keltirgan. Shuningdek, inson huquqlari va erkinliklariga e'tiborning ortishi, bolalar va yoshlar tarbiyasiga yangicha yondashuvlarning paydo bo'lishi ham ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishida muhim rol o'ynagan.

Ijtimoiy pedagogikaning asosiy kategoriyalariga ijtimoiylashuv, ijtimoiy tarbiya, ijtimoiy muhit, ijtimoiy himoya va pedagogik qo'llab-quvvatlash kiradi. Bu tushunchalar orqali shaxsning jamiyatdagi o'rni, uning rivojlanish mexanizmlari va ijtimoiy muammolarni hal etish yo'llari aniqlanadi.

2. Chet elda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish tarixi

Ijtimoiy pedagogika fan sifatida dastlab Yevropa mamlakatlarida shakllangan. Ayniqsa, Germaniya bu borada yetakchi o'rin tutadi. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida ushbu yo'nalish mustaqil ilmiy soha sifatida rivojlana boshladi. Nemis pedagoglari tomonidan ijtimoiy tarbiya g'oyalari ilgari surilib, shaxsning jamiyat bilan o'zaro aloqasi asosiy tadqiqot obyekti sifatida qaraldi.

Germaniyada ijtimoiy pedagogika bolalar va yoshlar bilan ishlash, ularni ijtimoiy muhitga moslashtirish hamda ijtimoiy himoya qilishga qaratilgan tizimli faoliyat sifatida rivojlandi. Bu yerda ijtimoiy pedagoglar maktab, oila va jamiyat o'rtasidagi aloqani mustahkamlovchi muhim mutaxassis sifatida shakllandi.

Rossiyada esa ijtimoiy pedagogika XX asr davomida rivojlanib, ayniqsa sovet davrida davlat siyosati bilan chambarchas bog'liq holda shakllandi. Bu

davrda tarbiya tizimi kollektivizm, ijtimoiy tenglik va jamiyat manfaatlariga xizmat qilish g'oyalari asosida qurildi. Ijtimoiy pedagogika bolalar uylari, internatlar va maktabdan tashqari muassasalarda faol qo'llanildi.

G'arb mamlakatlarida, xususan AQSh va Yevropa davlatlarida ijtimoiy pedagogika ko'proq ijtimoiy ish (social work) bilan integratsiyalashgan holda rivojlandi. Bu yerda shaxsning individual ehtiyojlari, psixologik holati va ijtimoiy muammolariga alohida e'tibor qaratiladi. Zamonaviy davrda ijtimoiy pedagogika inson huquqlari, inklyuziv ta'lim va ijtimoiy adolat tamoyillari asosida rivojlanmoqda.

3. O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish bosqichlari

O'zbekistonda ijtimoiy pedagogika qadimiy tarbiya an'analari, milliy qadriyatlar va ma'naviy meros asosida shakllangan. Sharq mutafakkirlari tomonidan ilgari surilgan insonparvarlik g'oyalari, komil insonni tarbiyalash konsepsiyalari ijtimoiy pedagogikaning dastlabki nazariy asoslari sifatida xizmat qilgan.

Sovet davrida ijtimoiy pedagogika alohida fan sifatida shakllanmagan bo'lsa-da, uning elementlari tarbiya tizimida mavjud edi. Bu davrda davlat tomonidan yoshlar tarbiyasiga katta e'tibor qaratilib, turli ijtimoiy institutlar orqali tarbiya jarayoni tashkil etilgan.

Mustaqillikdan so'ng O'zbekistonda ijtimoiy pedagogika yangi bosqichga ko'tarildi. Ta'lim tizimida olib borilgan islohotlar, yoshlar siyosatining ustuvor yo'nalish sifatida belgilanishi hamda ijtimoiy himoya tizimining takomillashuvi ushbu fanning rivojlanishiga zamin yaratdi. Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy pedagogika alohida fan sifatida o'qitila boshlandi, ilmiy tadqiqotlar kengaytirildi.

Bugungi kunda O'zbekistonda ijtimoiy pedagogika bolalar va yoshlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ularning huquqlarini himoya qilish, ijtimoiy

muammolarni bartaraf etish hamda sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, oilaviy muammolar, yoshlar tarbiyasi, ijtimoiy moslashuv va deviant xulq-atvor masalalarini hal etishda ijtimoiy pedagoglarning roli ortib bormoqda.

4. Zamonaviy davrda ijtimoiy pedagogikaning dolzarb yo'nalishlari

Hozirgi davrda ijtimoiy pedagogika yangi ijtimoiy chaqiriqlar va muammolar sharoitida rivojlanmoqda. Globallashuv, axborot texnologiyalarining keng tarqalishi, migratsiya jarayonlari va ijtimoiy tengsizlikning kuchayishi ushbu fanning oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda.

Zamonaviy ijtimoiy pedagogika quyidagi yo'nalishlarda faol rivojlanmoqda:

- inklyuziv ta'limni rivojlantirish;
- ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish;
- yoshlar o'rtasida ijtimoiy muammolarni oldini olish;
- raqamli muhitda ijtimoiylashuv jarayonlarini o'rganish;
- oilaviy tarbiyani mustahkamlash.

Shuningdek, ijtimoiy pedagogika fanida innovatsion yondashuvlar, interaktiv metodlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalar keng qo'llanilmoqda. Bu esa shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Mazkur maqolada ijtimoiy pedagogikaning O'zbekistonda va chet elda shakllanishi hamda rivojlanish bosqichlari tizimli ravishda tahlil qilindi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy pedagogika jamiyat taraqqiyoti, ijtimoiy

munosabatlarning murakkablashuvi va inson omiliga bo'lgan e'tiborning ortishi natijasida mustaqil ilmiy yo'nalish sifatida shakllangan.

Chet el tajribasi, xususan Yevropa va boshqa rivojlangan mamlakatlarda ijtimoiy pedagogika ijtimoiy himoya, ijtimoiy ish va ta'lim tizimi bilan uzviy bog'liq holda rivojlangan bo'lib, unda shaxsning individual ehtiyojlari va ijtimoiy moslashuvi asosiy o'rinni egallaydi. Ushbu tajriba ijtimoiy pedagogikaning nazariy va amaliy jihatdan boyishiga xizmat qilgan.

O'zbekistonda esa ijtimoiy pedagogika milliy qadriyatlar, tarixiy meros va zamonaviy islohotlar uyg'unligi asosida rivojlanmoqda. Ayniqsa, mustaqillikdan keyingi davrda ta'lim tizimidagi yangilanishlar, yoshlar siyosatining ustuvor yo'nalishga aylanishi hamda ijtimoiy himoya tizimining takomillashuvi ushbu fanning rivojiga kuchli turtki berdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy pedagogika bugungi kunda jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal etishda muhim ilmiy-amaliy vosita sifatida xizmat qilmoqda. Uning asosiy vazifasi — shaxsning ijtimoiylashuv jarayonini qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy muhit bilan uyg'un rivojlanishini ta'minlash hamda jamiyat barqarorligiga hissa qo'shishdan iborat.

Shu bilan birga, zamonaviy globallashtirish sharoitida ijtimoiy pedagogika oldida yangi vazifalar paydo bo'lmoqda. Ularni samarali hal etish uchun ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish, milliy an'analar bilan uyg'unlashtirish va innovatsion pedagogik yondashuvlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy pedagogika fani kelajakda ham jamiyat rivojining muhim omillaridan biri bo'lib qoladi va uning ilmiy-amaliy salohiyatini yanada rivojlantirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.* – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi.* – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Abdurahmonov Q.X. *Pedagogika nazariyasi va tarixi.* – Toshkent: Fan, 2017.
4. Hasanboyeva O., To'xtaxodjayeva M. *Pedagogika.* – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
5. Xoliqov A.A. *Ijtimoiy pedagogika.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
6. Safarova R. *Ijtimoiy pedagogika asoslari.* – Toshkent: Tafakkur, 2018.
7. Mudrik A.V. *Sotsialnaya pedagogika.* – Moskva: Akademiya, 2010.
8. Filonov G.N. *Sotsialnaya pedagogika: nazariya i praktika.* – Moskva: Prosveshcheniye, 2012.
9. **Internet manbalari:**
 1. www.ziyonet.uz
 2. www.edu.uz
 3. www.lex.uz